

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumatographia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Caput IX

urn:nbn:de:bsz:31-97032

raneum est. Cyprus adeo olim tumulorum impatiens, ut mandata sibi de die corpora nocte proxima rejiceret. Primum *Ericum Dania Regem*, Hierosolyma ventorum causa eo profectum & mortuum recepit. *Saxo Gramm. l. 12.* In Cephalonia Insula amnis est, cujus citra alterum latus, cicadarum ingens copia, nullæ ultra alterum. *Arist. hist. anim. l. 8. c. 28.* In Cumana Novi Orbis Insula aranearum telæ tanta firmitate nexuntur, ut rumpi nequeant. *Hispan. p. 5. c. 15.* Ferrum quod in Ilva effoditur liquari ibidem non potest. *Bertius in descript. Ilvæ.* Tandem ut concludamus in Æstuario Forthæ est Insula Magotia. In hac aves anserum fetinorum specie nidulantur, tanto numero, ut prædiiarii centum, qui Castellum Bassum dictum tenent, non alio cibo, quam recenti pisce in horas ab his avibus delato, nec ligno aliunde petito quam arborum frustis, quæ nidis illarum construendis comportant ad frigus pellendum, utantur. *Bello-vadius & ex eo Thuan. in histor.*

CAPUT IX. DE MONTIBUS.

ARTICULUS I.

De Montium quantitate & qualitate.

Montes partim ab initio extitisse, partim postea enatos credendum est. Vnicus id in Italia Modernus testimonio suo comprobare poterit. Multi vero hi in orbe & amplitudinis mirandæ & stupendarum qualitatum. Olympus & Athos tam alti ut in eorum cacuminibus relictis toto anno cineres, nec ventis dissentur, nec eluantur imbribus. Et in Vesuvii vertice consistentes, proximas quasdam nubes pari cum monte altitudine distare à terra animadvertisse, nonnullas etiam ex alto despicere potuisse referunt. *Kepler. lib. 1. Astronom. p. 3.* Suffragatur illud quod scribit *Zabarella de regione aeris. c. 8. Ascendi,*

di, inquit, ad summitatem usque montu Veneris, in agro Patavino, ibique per totum diem habui aerem serenissimum, sed infra circiser medium montis videbam nubes quæ me visione vallium prohibebant. Vesperi autem postquam de illo monte descendi, inveni factam eo die in infera parte magnam pluuiam, cum in montis cacumine nihil pluisset. Idem sibi per Alpes & Apenninum iter facienti accidisse. *Picolomineus scribit de Meteor. cap. 11.* In Seleucia mons est Antiochiæ proximus, cuius è vertice vigilia adhuc quarta Solis conspicitur globus, & brevi corporis circumactu, radiis caliginem dissipantibus, illinc nox hinc dies cernitur. *Solin. cap. 37.* Ambitus ad Cacumen XIX. M. passuum est, altitudo per directum quatuor. In provincia novi orbis quinquaginta millia quidam excedunt, quidam ram alti ut triduano descensu valles apprehendi nequeant. *Martyr. in sum. & Polus l. 2. c. 43.* In Teneriffa, qui pyramidali constat figura, sexaginta Italicis constat milliariibus. *Cadamustus.* Qualitates si species, lacubus miris quidam scatent, ignes exhalant quidam; alii alia, quæ admiratione digna æstimes. In monte Nohæ Arabiæ felicitis admiranda cisterna, colligendis pluvialibus aquis visitur, quæ centum millibus sufficere possit. *Doffrinii in Suecia* nivibus teguuntur æstate etiam tantis, ut decurrentes de summitate globi in radicibus ita excrefant, ut pagos obruant. *Olaus lib. 3. c. 23.* In nova Hispania montis cuiusdam fumus semper occupat verticem globi rotunditatem servans, nullis dispergitur ventis ascendens, & sagittæ motum celeritate æquate dicitur. *Corres. relat. 2.* In Helvetia prope Lucernam mons est, in hoc Pilati lacus; Tempelates cientur, lapidem si immiseris, & iudicis ibi (si credendum) singulis annis spectatur Pilatus habitu. *Ioachimus Vadianus in Melam.* In Hispaniæ Alpiibus ex sale mero, montes sunt, quantum demas, tantum accrescere scripsit Cato Major. *Gellius lib. 2. c. 22.* In provincia Cyrenaica rupes est ac fons Solis quæ cum hominum attingitur manu, fons exurgit; nec minor tumescens sævitia, quam si mare suo assurgeret furore.

Mela.

Mela lib. 1. c. . . Denique duo montes juxta flumen Indum sunt; alteri natura est, ut ferrum omne teneat, alteri ut respuat. Itaque si sint clavi in calceamento, vestigia avelli in altero non possunt, in altero sisti. *Plinius l. 2. c. 96.*

ARTICULUS II.

De Ætna & Hecla montibus.

ÆTna mons est in Sicilia Catanæ urbi, & omni huic littori imminens, Plinio, Melæ, Ptolemæo, Straboni, Solino memoratus. Vulgari nunc appellatione accolis dicitur Monte Gibello. Habet duos crateres; quorum alter in putei rotunditatem angustus, emissis veluti gemina sponda undiquaque saxis, tum exustis tum versicoloribus; lapidea eum planities angusto ambitu continet; alter ambitu stadiorum viginti quatuor; non usque in imum descendit eodem hiatus, sed alvum sibi intus paulatim adstringit, eatenus quoad in ejus medio ad evomenda montis incrementa, fatis amplo ore foraminantur. Fumus è duobus illis crateribus perpetuo emergit; sereno cælo candidissimus, instat nubis, ignes nulli apparent, nisi incendio aliquo erumpente. *Bembus in Dialogo.* Lapides inde ejectos per sexaginta millia passuum ab utraque urbis Catanæ parte invenit *Cluverius Sicil. Antig. l. 1. cap. 8.* qua à Leontinis itur Taurominium; maxime verò ad ipsam Catanam in radicibus Æthnæ littoreis, qua Taurominium itur; ubi specie magnatum asperarumque rupium, spectaculum transeuntibus triste atque horrendum præbent. Fragor illius aliquando tam magnus fuit, ut ad Gemellos audiretur colles; favillæ tam pingues, ut usque ad Catanam pervenirent sexcentes, oppidumq; incendio vastarent. Cineres aliquando tam copiosi, ut vi ventorum ad centum milliaria agitati omnia opplerent; fumus adeo densus, ut tantas tenebras luci offunderet, ut per biduum nemo posset cernere. Incendia hujus montis varia diversis fuere temporibus

Anno

Anno millesimo trecentesimo vicesimo nono, Iulii Idibus circa occasum Solis, ex inferioris montis parte, ex inopinacō hiatus ac paulo post in eodem agro duo olivii sunt aperti, ea vi, ut ex quatuor crateribus, parvo inter se intervallo distitis, ingentium lapidum congeries una egesta, profundas valles & nemorum saltus in montes arduos extulerint. Fluebat enim ex quadruplici voragine, rivus igneus, instar metallorum ex fornace liquentium, occurrentem tellurem, arbores, saxa non tantum comburens, sed etiam absorbens; terra ipsa quæ antea calcabatur incanduit, ac veluti spumis aquarum, ad scopulis è fluctibus elisurum, latè profluvio igneo inundata, ac dispersa est. Postquam vero igneus torrens per plura montis spacia evagatus est, tribus tandem alveis sese divisit, duo orientem versus plures decurrerunt dies, tertius contra Catanam se direxit, quem priusquam fines ipsos invalisset, velum Divæ Agathæ à Sacerdotibus, è mœnibus urbis objectum, extinxit. Dum hæc in inferiori montis regione geruntur, in summo vertice non minori confictum est rabie. Unde tantus cinerum per Catanensium regionem imber, ut agri & montes occultarentur; ac flante tum Borea, ad Insulam usque Melitam, quæ centum sexaginta passuum millibus à cratere distidet, eorum copia ac sulphureus odor sit abductus. *Inter maxima profuvia longe memorabile illud est, quod paulo ante nostram ætatem (verba sunt Berobi in dialogo de Ethna) usque intra Catanam decurrens, non parvam urbis partem incendio depopulavit. Quin etiam portuam eam, de quo Virgilius;*

*Portus ab accessu ventorum immotus & ingens
Ipse, sed horribilis juxta tonat Ethna ruinis.*

Ita implevere fluenta Ætnæ, ut jam errasse Virgilium Putes, quod portum ibi esse ingentem dixerit, qui penitus nullus sit. Anno verò 1537. Kalendis Maji Sicilia tota diebus ferme duodecim tonare cepit, crebri que sonitus ac ingentes quales ex tormentorum bellicorum ictibus esse solent. Non solum Catanæ & vicinis agris, sed

fed Panormi quoque Lylibæi, Saccæ, Agrigenti, & tora prope Infula sunt auditi; è quibus parvo terræ motu factò, domorum concussa teéta simul & parietes nutabant. Hi sonitus mugitusque cum increbrescerent 3. Idus Maji, hiatus quidam insoliti in Ætna sunt aperti, è quibus tanta materiæ igneæ egesta moles, ut quâtriduo quindecim millium iter conficiens, obvia quæque sternendo exusserit, ac ad cænobium usque D. Nicolai de Arenis defluerit; (ubi monasterio intacto) Nivolasum & Mompelavium pagos, invasit & fere obruit. Crater montis supernus, non multo post tantam nigri cineris per triduum molam efflavit, ut ad Calabriae Consentiam interjacentia oppida cineribus operta sint, maria adeo superfusa; ut trecentis passuum millibus à Sicilia distantes naves, cinere à ventis disjecto fœdatæ sint. Ætna post magno fremitu mugire cœpit, & inter mugitus summus apex abruptus à cratere absorptus est. Quamvis vero tam horrendi Ætnæ sint ignes, tanta tamen ibi fœcunditas, ut quod de Campania dicit *Plinius lib. 3. c. 6.* id nos de vicino possemus dicere tradû. *Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras inelyto, atque (ut veteres dixerunt) summum Liberi patris cum Cerere certamen.* In nemorosa regione spatioli tractus (inquit *Fazellus rer. sic. dec. 1. l. 2. c. 4.*) qui sunt in ea latissimas ferunt segetes. Adeo præterea pabulosa apparet, ut pecuariis nisi frequenter ex auribus sanguis extrahatur ipsa satietas sit periculo. Cæterum egestæ ex Ætnæ incendio, materiæ fluxus, ita concrevit; ut ad justam altitudinem, soli superficiem in lapidem convertiat, quam qui nudate velint, opus habeant lapides scindere. Etenim saxo in Crateribus sive faucibus colliquato, ac deinde sursum egesto, humor vertici superfusus, cœnum est nigrum per montem deorsum fluens: deinde ubi concrevit, lapis fit molaris, eodem servato, quem fluens habebat, colore. Sed & cinis fit ita adustus lapidibus, ut fit crematis lignis. Sicut ergo ruta cinere ligneo alitur, ita

sumi-

E
 similem esse
 credibile est.
 Hæc est me
 terdam flamm
 nigrum cinere
 lem obscuro
 quillitas; præ
 simo quingen
 Novembris,
 Heclam flamm
 bat; post hor
 tibilis fragor,
 reur, nihil
 fabricam corr
 dimus, scrib
 subisf. cent. 1
 dum, mare a
 atque exsiccat
 octuagesimo,
 ad octoginta
 explodi putat
 mas ibi corque

ELEMENTORUM.

95

similem esse Æneo cineri, cum vitibus adfinitatem
credibile est. Hactenus Ætna.

Hecla est mons in Islandia, haud procul à mari, in-
terdum flammam, aliquando ignitam aquam, post
nigrum cinerem, & pumices tantâ copiâ ejicit, ut So-
lem obscuret: interdum tamen mira est in monte tran-
quillitas; præsertim ubi Zephyrus spirat. Anno mille-
simo quingentesimo quinquagesimo tertio, die XXI
Novembris, circa meridiem noctis, in mari juxta
Heclam flamma apparuit, quæ totam Insulam illustra-
bat; post horam Insula contremuit, inde secutus hor-
ribilis fragor, ut si omnia bellica tormenta explode-
rentur, nihil ad hunc terrorem esset. *Totam mundi
fabricam corruiuram postremumque adesse diem credi-
dimus*, scribit *Dithmarus Blefkenius*. (*Camer. Horar.
subcis. cent. 3. cap. 17.*) At compertum est postmo-
dum, mare ad duo milliaria retrocessisse in illo loco
atque exsiccatum esse. Anno millesimo quingentesimo
octuagesimo, tanto fragore ignes eructavit, ut inde
ad octoginta millia, grandiores machinæ bellicæ
explodi putarentur. Vulgus credit damnatorum ani-
mas ibi torqueti. *Georgius Bruno in Theatro Mundi.*

THAU-